

Joona Taipale

ISÄN JUURILLA: WINNICOTT JA OLEMASSAOLON RYTMİ

Artikkeli käsittelee tarpeen ja tyydytyksen vaihtelua jäsentävää rytmiä (sense of pattern), joka läpäisee vauvan olemassaolon tunnetta lähtökohtaisesti. Argumentoin, että rytmi on olemassaolon tunteen erottamaton osatekijä, joka antaa lapsen kokemukselle struktuuria ja hahmoa jo ennen mahdollisten paternaalisten objektien ja tahojen ilmaantumista lapsen kokemusmaailmaan. Esitän, että kokemuksia jäsentävän rytmin ”paternaalinen” laatu ei siten voi nojata konkreettisiin isä-identifikaatioihin. Hyödynnän musiikkiterminologiaa ja näytän, miten kokemuksia jäsentävä rytmi erottuu hoivan jatkumosta samaan tapaan kuin rytmi erottuu melodiasta, jota se ikään kuin kovana tai joustamattomana rakenteena kannattelee. Selvitän, miten rytmi kerrostuu ja sisäistyy henkilökohtaisena elämänrytminä (personal life-pattern).

Johdanto

”Eräät äidin [ilmentämät] ominaisuudet, jotka eivät ole olemuksellinen osa häntä itseään, ryhmittyvät hiljalleen vauvan mielessä, ja nämä ominaisuudet vetävät puoleensa tunteita, joita vauva ajan myötä enenevästi suuntaa isään.”

– Winnicott 1945

”Elämän alussa miehiset ja naiselliset ainekset irtautuivat toisistaan ja, kuten jo Platon ehdotti, ne ovat siitä saakka pyrkineet jälleen yhdistymään.”

– Freudin päiväkirjamerkintä, 22.9.1938

(aiemmin julkaisematon, suomennos kirjoittajan)

Winnicottin ajatukset vanhemmuudesta yhdistetään useimmiten hänen teoriaansa ”riittävän hyvistä äideistä”. Hänen kirjoituksensa hoivan ”isällisistä” ulottuvuuksista ovat viime vuosina saaneet kasva-

vasti huomiota (Ogden 1989; Armellini 2001; Reeves 2013; Abram 2022). Tämä teoria on kuitenkin vielä osin kartoittamatta. Käsillä oleva artikkeli lähestyy tätä kenttää jäljittämällä paternaalisten objektien – ts. konkreettisten isien, isähahmojen ja isällisten tahojen – kokemuksellisen alkuperän olemassaolon tunteen varhaiseen muodostumiseen ja ajalliseen jäsentymiseen.

Mitä tulee konkreettisiin isiin ja isähahmoihin, Winnicottin ajatukset heijastelevat hänen aikansa keskusteluilmapiiiriä: hän useimmiten puhuu äideistä vauvan ensisijaisina hoitajina ja antaa isille tärkeän mutta etäisemmän roolin (Winnicott 1964, 113ff; Formaini 2005, 531; Reeves 2013, 381). On kuitenkin tunnettua, että Winnicott käyttää termejä ”isä” ja ”äiti” myös metaforisemmassa merkityksessä. Hän esimerkiksi huomauttaa, että hänen käsitteistössään

äiti sisältää isän (Winnicott 1965, 69, 88; Winnicott 1971, 191; Winnicott 1986, 123), että *isät voivat toimia äiteinä* (Winnicott 1965, 89; Winnicott 1989, 243, 486, 567, 578; Winnicott 2016a, 389), ja että *myös isät voivat olla äidillisen antaumuksen tilassa (primary maternal preoccupation)* (Winnicott 1965, 251; Winnicott 1996, 279). Tällaisissa tekstikohdissa Winnicott selvästikin viittaa ”äideillä” ja ”isillä” tiettyihin hoivafunktioihin – ei yksilöihin, jotka näitä funktioita yksin tai yhdessä toteuttavat.

Ajatus hoivafunktioista jo merkittävästi laajentaa Winnicottin teorian soveltamisaluetta ja tuo sitä myös vahvasti nykypäivään. Voimme kuitenkin vielä syventää tarkastelua kysymällä, mistä nämä funktiot ovat peräisin: *miten paternaalinen funktio alun perin ilmaantuu lapsen elämään, miten se sisäistyy ja miten se tulee liitetyksi tiettyihin yksilöihin lapsen ympäristössä?*

Winnicott itse ei antanut näihin kysymyksiin yksiselitteistä vastausta, ja hänen teoriasa hoivan isällisistä ulottuvuuksista jäi tunnetusti epäselväksi (esim. Armellini 2001, 38; Reeves 2013, 361, 367). Kysymysten käsittelemiseksi tarvitaan siksi rakentavaa lähestymistapaa. Hyödyntäen Winnicottin kirjoituksia ja seuraten sitä suuntaa, johon tulkitsen hänen ajattelunsa kulkevan, argumentoin seuraavassa, että vauvan olemassaolon tunnetta (*sense of going-on-being*) jäsentää jo lähtökohtaisesti tietty rytmi (*pattern*), joka ensialkuun ilmaantuu tarpeen ja tyydytyksen vaihtelussa. Näytän, miten olemassaolon tunnetta läpäisevä rytmi *eriytyy* hoivan jatkuvuudesta, sekä miten se *sisäistyy* ja näin hahmottuu lapsen oman elämän rytminä (*personal pattern*). Osoitan että vasta näiden mainittujen prosessien jälkeen voidaan tämä järjestystä muodostava funktio yhdistää ulkoisiin objekteihin, jotka näin hahmotuvat järjestystä muodostavina ”paternaalisina” tahoina lapsen elämässä. Lyhyesti sanottuna jäljitän ”paternaalisen” funktion hoivan *jaksottaiseen* tai ”paternaaliseen” luonteeseen, ja näin haastan klassisen psykoanalyttisen väitteen, jonka mukaan paternaalinen funktio on peräisin identifikaatioista konkreettisiin isiin tai isähahmoihin; Winnicottin omien ajatusten valossa tämä on nähdäkseni nurinkurinen ajatus.

Kokemuksen *ajallisuus*, jota tulen alituisesti korostamaan, oli Freudin mukaan ratkaisematon

psykoanalyttinen mysteeri, joka ”edellyttää filosofista pohdintaa” (RSE XXII, 66). Ja vaikka monet myöhemmät psykoanalyttikot ovat korostaneet ajan merkitystä (esim. Loewald 1980; Colarusso 1979; A. Freud 1965, 60–61; Hartocollis 2003; Noel-Smith 2016; Tähkä 2022; Ogden 2024), aihetta ei tietääkseni ole juurikaan käsitelty isää ja paternaalisuutta koskevien kysymysten kannalta – tässä mielessä pyrin tuomaan keskusteluun jotain uutta. Lähestymistapani on teoreettinen ja käsitteellinen. Ja vaikka paternaalisen funktion alkuperän tarkasteleminen avaa uusia klinisiä näkökulmia – mm. koskien analyttisen ”asetelman” (*setting*) ja psykoanalyttisen ”kannattelun” (*holding*) luonnetta – teoriani kliniset sovellukset jätän suosiolla muiden tutkimusten tehtäväksi.

Orastava olemassaolon tunne

Winnicott esittää toistuvasti näkemyksen, jonka mukaan isä ”muovautuu” alun perin äidistä (Winnicott 1964, 114; Winnicott 1965, 29; Winnicott 1989, 243; Winnicott 2016a, 389). Tästä syystä meidän on aloitettava ”isää” koskeva analyysimme selvittämällä Winnicottin ”äiti”-käsitteistöä. Samaan hengenveetoon on kuitenkin syytä painottaa, että tässä yhteydessä ”äiti” on yhtä kuin *tarpeen tyydyttävä objekti* – eikä tällaista funktiota toimittavan yksilön suinkaan tarvitse olla lapsen biologinen äiti eikä edes nainen. Winnicottin terminologiassa sanat ”äiti” ja ”hoitaja” ovat useimmiten vaihdettavissa, ja ”riittävän hyvän äidin” (*good-enough mother*) sijaan voisimmekin aivan hyvin neutraalimmin puhua ”riittävän hyvästä hoitajasta” (*good-enough caregiver*). Pitäydyn tässä kuitenkin vielä Winnicottin terminologiassa, ja puran sitä niin sanotusti sisältä käsin, koska tarkoitukseni on esittää myös uudenlainen tulkinta nimenomaan hänen ajatuksistaan.

Winnicott tunnetusti erottaa ”objektiäidin” (*object mother*) ja ”ympäristöäidin” (*environmental mother*). Vaikka nämä käsitteet ovat psykoanalyttiselle yhteisölle varsin tuttuja, niitä ei ole nähdäkseni riittävästi jäsennetty *ajallisuuden* teeman kannalta. Pidän tätä varsin merkittävänä puutteena, koska varhaisessa hoivasuhteessa vauvalle on määrää muodostua nimenomaan *ajallisesti jatkuva olemassaolon*

tunne (sense of going-on-being) – ei pelkkä hetkellinen olemassaolon pilkahdus (ks. Winnicott 1958, 245). Kuten tulemme huomaamaan, käsitteiden uudelleenarvioiminen ajallisuuden kannalta tuo samalla esiin tätä olemassaolon tunnetta rakenteellisesti läpäisevän rytmisen elementin.

”Objektiäiti” on Winnicottin termi, joka viittaa lapsen hoitajaan tarpeen hetkellä (esim. Winnicott 1965, 74–75). Kun esimerkiksi nälän tunne alkaa voimistua, lapsen psyykkiset kiinnittymät (tai kateksit) enenevästi keskittyvät mainitun tarpeen ympärille muodostaen tietoisuuden objektista, joka erottuu ympäristöstään kuin ”gravitaatiokeskitty-mä” (ks. Houzel 2023, 117). Tällaisissa tapauksissa ”tarve luo objektin” (esim. Winnicott 1964, 181; Taipale 2021). Tässä kohtaa lukija saattaisi olettaa, että kyse on siitä, että ympäristössä valmiiksi oleva objekti (Winnicott 1965, 181) nyt vain tulee tietoisuuden polttopisteeseen. Ennen objektikons-tanssin saavuttamista väite on kuitenkin tulkittava kirjaimellisemmin: tarve ei psyykkisesti luo vain *suhdetta* taustalla jo koettuun objektiin vaan *objektin itsensä* (Taipale 2023). Luotu objekti on toki ”subjektiivinen objekti” (ks. Winnicott 1971, 116; vrt. Winnicott 1971, 108). Jos vauva kuitenkin on niin onnekas, että hänen tarpeensa täytetään, hänelle mahdollistuu kokemus siitä, että minkä hän *subjektiivisesti loi, todella toteutui*. Näin alun perin tarpeen luoma objekti ”realisoituu”, kuten Bion sanoisi (ks. Bion 2018b, 154), ja vauva pystyy säilyttämään illuusion tarpeidensa omnipotenssista.

Mutta aivan kuten tarve luo objektin, tyydytys vastaavasti *tuhoaa* sen (Winnicott 1989, 245). Winnicott puhuu objektin tuhoamisesta tyydytyksen *si-vutuotteena*, eräänlaisena ”satunnaistekijänä”, joka on ”sulautunut alkukantaiseen rakkausimpulssiin” ja näin ”erottamaton vaistonvaraisesta rakkaudesta” (Winnicott 1958, 210; Winnicott 1988, 79; Winnicott 1989, 245; Freud 1937, 245–246). Tällaista tuhoavuutta ei siten tule sekoittaa vihaan tai vihai-suuteen, johon liittyy tietoinen pyrkimys tuhota tai vahingoittaa. Toisessa merkityksessä ”tuhoaminen” tulee kuitenkin ymmärtää kirjaimellisesti: näet jos subjektiivinen objekti on jotain minkä tarve psyykkisesti luo, niin tarpeen poistuessa (ts. tyydytyksen myötä) tuolta samaiselta objektilta poistuu *olemas-*

saoloperuste. Lyhyesti sanottuna: *ei tarvetta – ei kokemusta tarpeen tyydyttävästä objektista*. Tällainen ”tuhotuksi tuleminen” ei jää myöskään objektilta yleensä huomaamatta; hoitaja tuntee sen kyllä na-hoissaan, kun häntä ei enää tarvitakaan.

Winnicottin ”objektiäiti” ei siis tulkintani mukaan ole diakronisesti olemassaoleva, vaan ajallisesti häilyväinen objekti, joka ilmaantuu ja katoaa viettipaineen aaltomaisessa rytmissä. Tarve psyykkisesti luo sen – ja tyydytys vastaavasti tulee psyykkisesti tuhonneeksi sen. Kuitenkaan tuhou-duttuaan hoitaja ei ole yksiselitteisesti poissa. Tätä selventääksemme on syytä korostaa, että tarpeen tyydyttyminen ei ole hetkellinen ilmiö vaan *ajallinen liike* vielä tyydyttämättömästä tarpeesta (objek-tin luominen) tyydytykseen (objektin tuhoaminen). Mikäli liike tarpeesta tyydytykseen *toistuu* riittä-västi, ajan myötä jo *orastava* tarve tuo mukanaan lupauksen tyydytyksestä: tarve alkaa toisin sanoen jo ilmaantuessaan jäsentyä tyydytysprosessin *alku-vaiheena*, jonka ”päätepiste on näköpiirissä jo alusta asti” (Winnicott 1958, 184). Näin objektin toistuva tuhoaminen paradoksaalisesti mahdollistaa tunteen siitä, että myös tulevaisuudessa objekti voidaan luo-da ja tuhota. Winnicott ilmaisee tämän sanomalla, että objekti ”selviytyy” (*survive*) toistuvasta tuhou-tumisestaan (ks. Winnicott 1971, 120).

Hän painottaa ilmiön ajallista ulottuvuutta kuvaamalla vauvan kokemusta seuraavasti: ”’Tuho-sin sinut’. ’Rakastan sinua’. ’Olet minulle arvokas koska selviät tuhoamisestani’” (Winnicott 1989, 222). Winnicott oli tunnetusti hyvin tarkka ja harkit-sevainen kirjoittaja, eikä nähdäkseni ole sattumaa, että lainauksen ensimmäinen lause on menneessä aikamuodossa: vauva ikään kuin arvioi asioita ti-lanteesta, jossa hänen tarpeensa on jo tyydytetty ja objekti siten jo tuhottu. Sen sijaan jälkimmäiset lau-seet suuntautuvat nykyisyyteen ja tulevaan: objekti on tuhottu, ja kuitenkin *tulevaisuudessa* objekti on saatavilla. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että vauva nyt tajuaisi, ettei sittenkään psyykkisesti tuhonnut objektia: kuten sanottu, tarpeen tyydyttyessä häviää tarve ja sen myötä myös tarpeen tyydyttävä objek-ti (tai ”objektiäiti”) – psyykkinen tuhoaminen siis kyllä tapahtui. Sen sijaan kyse on siitä, että vauvalle muodostuu kokemus objektista, joka *voidaan* luoda

ja tuhota (ks. Winnicott 1989, 226; Winnicott 1965, 77). Egopsykologit puhuisivat tässä kohtaa ”objektikonstanssista”.

Hoivan saatavilla olon kokemus avaa uuden tulkinnan Winnicottin ”ympäristöäidin” käsitteestä. Edellistä tulkintalinjaa jatkaen voimme alustavasti määrittää ympäristöäidin jonakin, joka *voidaan* luoda ja tuhota, mutta jota ei paraikaa tarvita, ja joka ei siten paraikaa ole läsnä aktuaalisena objektina. *Potentiaalisuudessaan* ympäristöäiti on ”näkymätön” (*invisible*) (Ogden 2001, 209). Kuten ilmakehä, hoivan koettu saatavilla olo on kaikkialla ja ei missään: kaikki kokemukset ovat sen kyllästämiä, mutta silti se ei ole aktuaalinen ajallispaiikallinen kohde eikä liioin synonyymi aktuaaliselle ympäristölle kokonaisuudessaan. Potentiaalisuudessaan ”ympäristöäitiä” voi luonnehtia *futuuriksi*: se on jotain mihin voidaan luottaa ja siten mitä kohti mennä. Tarkemmin ilmaistuna se ei ole jotain tiettyä tulevaisuudessa vaan enemminkin yhteneväinen *tulevaisuuden* itsensä kanssa: se edustaa kokemuksellista ulottuvuutta, joka mahdollistaa haaveilun ja uneksinnan ilman pelkoa olemassaolon tunteen menettämisestä. Kuten Winnicott sanoo: ”äiti pitää ajan liikkeessä” (*time is kept going by the mother*) (Winnicott 1965, 77). Jos vauva sen sijaan *ei* pysty luottamaan siihen, että hänen tarpeensa tyydytetään, ei hänellä ole tulevaisuutta, jonne suuntautua tarpeen ilmaantuessa (Winnicott 1958, 189).

Olen tähän mennessä ehdottanut, että ”objektiäidin” ja ”ympäristöäidin” erottelu voidaan esittää neutraalimmin puhumalla yhtäältä *tarpeen hetkellä hahmottuvasta hoitajasta* ja toisaalta *hoivan saatavillaolosta*. Analysoidaksemme sitä, miten ”isä” erottuu ”äidistä”, on meidän vielä tarkasteltava näiden kahden äiti-käsitteen välistä suhdetta.

Winnicott toisinaan puhuu ”kahdesta äidistä”, mikä aiheuttaa helposti sekaannusta. Eräässä kohdassa hän esittää, että yrittäessämme ”kuvailla sitä merkittävää eroa, joka vauvan mielessä vallitsee hoivan kahden aspektin välillä” (*the vast difference that there is for the infant between two aspects of infant-care*), voidaan tehdä ”apuoletus, jonka mukaan lapselle on olemassa kaksi äitiä” (*it is helpful*

to postulate the existence for the immature child of two mothers) (Winnicott 1990, 88–89), jotka sen on onnistuttava yhdistämään” (Winnicott 1990, 88–89). Eräässä toisessa kohdassa Winnicott vastaavasti puhuu kehittyvän lapsen tehtävästä ”tuoda yhteen kaksi äitiä, ja [vastaavasti] rauhallinen ja kiihkeä rakkaus” (Winnicott 1958, 270). Winnicott tiivistää:

”Ei voida väittää, että vauva on jo aluksi selvillä siitä, että tuntiessaan sitä ja tätä pinnasängyssään tai nauttiessaan kylvetyksestä hän on sama kuin se, joka itkien vaatii tarpeidensa välitöntä tyydyttämistä. Tämä tarkoittaa, että hän ei aluksi tiedä, että se äiti, jota hän rakentaa rauhallisten kokemustensa kautta, on se sama voima, jonka hän psyykkisesti tuhoaa rinnalla ollessaan” (Winnicott 1958, 151).

Nähdäkseni kahden äidin skeema tulee kuitenkin tulkita *käsitteellisenä erotteluna*, ei kuvauksena siitä mitä lapsi jollakin tietyllä hetkellä varsinaisesti *kokee* (vrt. Abram 1996, 300; Abram ja Hinchelwood 2018, 87). Esimerkiksi Jan Abramin esittämä väite, jonka mukaan ennen objektikonstanssia vauvat *kokevat* hoitajansa jakautuneella tavalla, on nähdäkseni ongelmallinen kahdesta syystä. Yhtäältä ongelma on siinä, että jos ”ympäristöäiti” ei ole aktuaalinen ajallispaiikallinen entiteetti (mikä tekisi siitä ”objektiäidin”) eikä liioin ympäristön synonyymi, ei se voi myöskään olla mikään ylimääräinen asia – eikä siten myöskään *toinen* äiti. Toisaalta olisi nurinkurista olettaa, että lapsella voisi olla kokemus kahdesta eriaikaisesta objektista ennen kokemusta ajallisesta yhtenäisyydestä (ks. Roussillon 2001, 114). Tätä ajatusta voi havainnollistaa myös viittamalla yllä annetun lainauksen alkuun; sillä vaikka vauva ei tietäisi että ”hän on sama” kahdessa affektiivisesti erilaisessa tilanteessa, tästä ei voida päätellä, että vauva luulee omaavansa kaksi itseä.

Ympäristöäidin ja objektiäidin välinen suhde voidaan ajallisuuden kannalta ymmärtää *aktuaalisuuden* ja *potentiaalisuuden* välisenä vaihteluna. Aiempaa vertausta jatkaakseni, aivan kuten ilmakehän kosteus tiivistyy vesipisaraksi tietyissä olosuhteissa, vastaavasti hoivan saatavilla olo (ts. ”ym-

päristöäiti”) aktualisoituu konkreettisena objektina tarpeen alkaessa tuntua.¹ Kyse ei siis ole kahdesta eri objektista vaan, aivan kuten Winnicott kirjoittaa, ”vauvanhoidon kahdesta aspektista” – lyhyesti sanottuna ”äidillisen hoivan rytmistä” (*pattern of mothering*) (Winnicott 1964, 88). Sikäli kuin ”äidillistä hoivaa” voivat antaa erilaiset hoitajat riippumatta sukupuolesta ja sukupuoli-identiteetistä, voimme esittää tämän myös neutraalimmin ja sanoa, että hoivan *tarpeentyydyttämiskäsite* kätkee sisäänsä *toisen funktion, joka antaa lapsen olemassaolon tunteelle rakennetta ja järjestystä*. Tämä funktio on ”paternaalinen” – ei siinä mielessä, että se edellyttäisi välittömän tai välittyneen isä-identifikaation, vaan siinä, että se antaa lapsen kokemusmaailmalle rakennetta, järjestystä ja ajallisesti ilmaistuna ”rytmiä” (*pattern*).

Tässä merkityksessä hoiva sisältää aina myös ”paternaalisen funktion”, joskin sukupuolisia ennakoluuloja ja konkretisoivaa ajattelua välttääksemme meidän on syytä puhua *rytmittävästä funktiosta*.²

Winnicottin isäkäsitteistö ja rytmittävän funktion paikantaminen

Argumentoin seuraavassa, että rytmittävä funktio (*patterning function*) on *riippumaton* varsinaisista isällisistä objekteista ja tahoista: vauvan kokemukset saavat järjestyksen jo ennen konkreettisten isien tai isähahmojen ilmaantumista. Ainoa edellytetty objekti on lapsen tarpeet tyydyttävä objekti. Nämä huomiot auttavat meitä selvittämään Winnicottin väitettä, jonka mukaan ”isä” löytyy alun perin ”äidistä”. Tätä varten meidän on tutkittava Winnicottin neljää isä-käsitettä:

(1) *Isä varaäitinä*. Winnicott kirjoittaa useammassa kohdassa, että isä voi olla ”äidinkorvike” (*mother-substitute, surrogate mother*) (Winnicott 1989, 243, 567; Winnicott 1965, 89; Winnicott 2016a, 389; Winnicott 1989, 243; ks. Reeves 2013, 375) tai ”äidin sijainen” (*standing-in-for-mother father*) (Winnicott 1989, 578). Toisin sanoen, isä voi toimia Winnicottin termin ”objektiäitinä”. Isät voivat myös olla ”äidillisen antaumuksen” tilassa (*primary maternal preoccupation*), joskin heillä on – kirjoittaa Winnicott vuonna 1963 – ”vähemmän mahdollisuuksia näyttää se” (Winnicott 1965, 251; Winnicott 1996, 279). Jos isä on paikalla pulon kanssa lapsen luodessa ruokintatilanteen (eli lapsen alkaessa kokea nälkää), isä toimii tarpeen tyydyttävässä funktiossa. Se, että ”isät” voivat toimia ”äiteinä”, jo osaltaan haastaa Winnicottin sukupuolittunutta käsitteistöä – ja yhdessä kohdassa hän myöntääkin, että hän puhuu lapsen ensisijaisesta hoitajasta äitinä vain ”helpouden vuoksi” (*for the sake of convenience*) (Winnicott 2006, 76).³ Lapsen olemassaolokokemuksen kannalta tärkeää ei ole hoitajan sukupuoli tai sukulaisuussuhde, vaan se, että lapsella on hoitaja, joka riittävän ennakoitavalla tavalla sallii luomisensa ja tuhoamisensa.

(2) *Isä taustahahmona*. Isät eivät Winnicottin mukaan ainoastaan voi toteuttaa tarpeentyydytys-funktiota, vaan he voivat olla lapsen elämässä läsnä myös ”epäsuoremmin” (Winnicott 1958, 273), ikään kuin äidin ympärillä olevana turvaverkkona (Winnicott 2006, 23; Richards 1997, 1; Reeves 2013, 363). Winnicott välillä puhuu isästä hahmona, joka tarjoaa äidille ”moraalista tukea”, ”vahvistaa tämän auktoriteettia” ja ”saa äidin tuntemaan olonsa hyväksi kehossaan ja onnelliseksi mielessään” (Winnicott 1964, 114-115; Winnicott 1965, 89). Näin isä

1 Tämä tulkinta valaisee uudella tavalla myös Winnicottin paradoksaaliselta kuulostavaa ajatusta ”yksinolosta jonkun läsnäollessa” (*being alone in the presence of someone*) (ks. Winnicott 1965, 29ff.). Pähkinäankuessa voidaan sanoa, että tarpeiltaan tyydytetty lapsi on vaikkapa helistintä ihmetellessään *yksin* – kuten sanottu: ei tarvetta, ei aktuaalista hoitaja-objektia psyykkisessä todellisuudessa (ks. Pedder 1996, xxvi) – mutta sikäli kuin hoiva on saatavilla ja potentiaalista, ei lapsi tunne olevansa yksin.

2 Jos yksi henkilökohtainen huomio sallitaan, niin minusta tuntui aihetta työstäessäni pitkään houkuttelevalta nimittää rytmittävää funktiota termillä ”ympäristöisä” (*environmental father*). Vaikka tämä käsite olisi mahdollisesti tasapainottanut Winnicottin äiti-keskeistä käsitteistöä, luovuin termistä lopulta siitä syystä, että se olisi tarjonnut ajattelun välineeksi taas yhden sukupuolittuneen termin ja näin lujittavan perinteistä assosiaatiota, jossa rytmittävän ja järjestystä luovan funktion ajatellaan juurtuneen konkreettiseen isähahmoon. Välttääkseni tätä olen valinnut puhua rytmittävästä funktiosta.

3 Freud (1923, 30) viittaa samaan suuntaan, kun hän varhaiskehitystä käsitellessään lausuu, että sukupuolittuneiden käsitteiden käyttämisen sijaan voisi olla parempi puhua vain ”vanhemmista”, sillä ”ennen kuin lapsi muodostaa käsityksen sukupuolierosta [...], se ei anna keskenään erilaista arvoa isälle ja äidille”. Myös Klein puhuu alunperin jakamattomasta ”vanhemmankuvasta” (*parent image*) (ks. Klein & Strachey 1932). Näiden yhteyksien tarkempi jäljittäminen on kuitenkin toisen tutkimuksen asia.

voi vahvistaa äidin kokemusta rakastettuna, tarvittuna ja haluttuna olemisesta (Winnicott 2016b, 319; Armellini 2001, 39) huolimatta siitä, että vauvan mielessä hän tulee toistuvasti psyykkisesti tuhoutuksi. Jälleen on kuitenkin syytä muistuttaa, ettei tätä ajatusta pidä suinpäin samastaa perinteiseen perhemalliin, jossa *miespuolinen* apuhoitaja tukee *naispuolista* päähoitajaa – Winnicottin ajatusten valossa asetelma voi aivan yhtä hyvin olla ei-perinteinen, ja ideologisten ja maailmankatsomuksellisten mieltymysten pitäminen erillään Winnicottin ajattelun tulokinnasta on tärkeää.

(3) *Isä ”kolmantena”*. Winnicott puhuu ajoittain isästä myös perinteisin psykoanalyttisin käsittein ”kolmantena” osapuolena, joka ikään kuin tulee äidin ja vauvan väliin, haastaa näiden kahdenvälisiä tilaa, ja on siten uhka (Salonen 2011, 85) tai tunkeilija (Reeves 2013, 365, 371). ”Kolmantena” isä voi joko ilmetä lapselle suoraan tai olla läsnä välittyneellä tavalla, esimerkiksi objektina äidin mielessä (ks. Winnicott 1988, 54; Ogden 1989, 110, 120; Reeves 2013, 369, 380). Tämä triadinen asetelma kytkeytyy oidipalisuuteen, johon meidän ei kuitenkaan tässä yhteydessä tarvitse syventyä, koska olemme kiinnostuneita sitä edeltävistä ja sen pohjalla olevista rakennetekijöistä.

(4) *Isä paternaalisten piirteiden koosteena*. Winnicottin neljäs isän käsite on meidän kannaltamme erityisen mielenkiintoinen, koska se avaa näkymän paternaalisen juurille. Käsite läpäisee Winnicottin tuotantoa, vaikkei hän sitä kovin selkeästi tematisoikaan. Jo 1940-luvulla kirjoitettuaan että ”vauva aivan ensiksi tuntee äitinsä”, Winnicott jatkaa esittäen, että ”tietyt äidin [ilmentämät] ominaisuudet, jotka eivät ole olemuksellinen osa häntä itseään, ryhmittyvät hiljalleen vauvan mielessä, ja nämä ominaisuudet vetävät puoleensa tunteita, joita vauva ajan myötä enenevästi suuntaa isään” (Winnicott 1964, 114). Vastaavasti 1950-luvulla Winnicott, käsitellessään lähtökohtaista kehollista kahdenvälisyyttä (*two-body relationship*), kuvailee sitä vaiheena, jossa ”äidin tietyt piirteet eivät vielä ole eriytyneet riittävästi, jotta niistä voitaisiin valaa aja-

tus isästä” (Winnicott 1965, 29). 1960-luvulla Winnicott vastaavasti argumentoi, että isä ei vain ”monista äitihahmoa” vaan astuu vauvan maailmaan ”äidin ulottuvuutena, joka on kova, ankara, taipumaton ja tuhoutumaton, ja josta suotuisissa olosuhteissa vähitellen muodostuu ihminen, jota pelätä, vihata, rakastaa ja kunnioittaa” (Winnicott 2016a, 389). Viimein, 1970-luvun vaihteessa Winnicott käsittelee isää lapsen ajallisen integraation ”pohjapiirroksena” (*blue-print*) tai ”koosteena” (*integrate*) (Winnicott 1989, 243). *Paternal integrate* -käsitteen esitellessään Winnicott siis vain uudelleenartikuloi ja kehittää edelleen teemoja, jotka ovat olleet hänen ajattelussaan jo 40-luvulta saakka (vrt. Abram 2022, 132–144).

Miten tästä sitten päästään paternaalisen juurille? On merkillepantavaa, että kussakin yllä esitetyssä lainauksessa Winnicott viittaa *kaksivaiheiseen* prosessiin. Yhtäältä hoitajan ”kovat, ankarat, taipumattomat ja tuhoutumattomat” piirteet ryhmittyvät lapsen mielessä, ja niistä muodostuu paternaalisten piirteiden ”kooste”. Toisaalta tämä kooste – siis ”äidin tiettyjen ominaisuuksien yhdistelmä” (Winnicott 1964, 114) – ei vielä lähtökohtaisesti kytkeydy tiettyyn ulkoiseen objektiin (Winnicott 1989, 243). Tämä tapahtuu ajan myötä – ”hiljalleen” tai ”vähitellen”, kuten Winnicott kirjoittaa. Toisin sanoen: paternaalisten piirteiden ”kooste” on kehityksellisesti varhaisempi kuin isä ”kolmantena”. Siksi yritys määritellä ”kooste” viittaamalla konkreettiseen isään tai isähahmoon on nähdäkseen ongelmallinen. Tässä suhteessa tulkintani eroaa Abraminkin tulkinnasta, jonka mukaan ”kooste” on *peräisin* aktuaalisesta isästä” (*the ‘integrate’ emanates from the actual father*) ja jonka mukaan kytkös konkreettiseen isään tekee koosteesta paternaalisen (ks. Abram 2022, 136). Oma näkemykseni on se, että ”kovat”, ”taipumattomat”, ”ankarat” ja ”tuhoutumattomat” piirteet ovat yhtä alkuperäisiä kuin lapsen kokemus olemassaolonsa jatkuvuudesta sikäli, että jälkimmäinen syntyy tietyllä rytmillä etenevien laadullisesti erilaisten affektiivisten tilojen vaihtelusta. Tämä ”hoivan rytmi” (*pattern of mot-*

”
”Isä” löytyy
alun perin
”äidistä”.

hering) edeltää konkreettisten isien tai isähahmojen ilmaantumista kaikissa neljässä merkityksessä (ks. Winnicott 1964, 114–115), eikä sen ”paternaalista” luonnetta voida perustella viittaamalla jälkimmäisiin. Näytän seuraavassa, miten kokemuksia jäsentävä rytmi (*pattern*) hiljalleen eriytyy hoivan jatkumosta (*mothering*), miten se sisäistyy lapsen omaa elämää jäsentävänä rytminä (kooste), ja miten se *vasta tämän jälkeen* voidaan yhdistää johonkin tiettyyn ulkoiseen objektiin, joka näin ollen hahmottuu ”paternaalisena” objektina.

Olemassaoloa jäsentävä rytmi

Winnicottin huomiot *olemisen rytmeistä* ovat fragmentaarisia. Hän käsittelee rytmien ja puitteiden syntymistä *varhaislapsuudessa*; hän selvittää sitä, miten *murrosiässä* näitä jo sisäistettyjä rytmejä ja monimutkaisesti kerrostuvia puitteita pyritään harmonisoimaan ja siten myös ”koettelemaan”; ja hän analysoi, miten *transferenssitilanteissa* aikaisemmin sisäistettyjä rytmejä voidaan toisintaa ja mahdollisesti analyttisesti läpityöstää.

Winnicott argumentoi painokkaasti, että ”ensimmäisinä päivinään” vauva ei koe ajallisesti jatkuvaa hoitajaobjektia vaan edellä mainitun ”hoivarytmin” (*pattern of mothering*) (Winnicott 1964, 88). Ajoittain Winnicott myös kytkee isän käsitteen termeihin ”puite” (*frame*) ja ”asetelma” (*setting*) (esim. Winnicott 1989, 578; Winnicott 1996, 278). Näissä kohdissa ”isä” tulee ymmärtää metaforana olemassaolon tunnetta kannatteleville ja niitä jäsentäville rytmeille, jotka lapsi aina jo löytää tarpeen ja tyydytyksen kiertokulusta (ks. Winnicott 1990, 99).

Winnicottin mukaan hoivan ”rytmi muodostuu siitä, miten äiti [ts. tarpeen tyydyttävä hoitaja] käsittelee lastaan” (Winnicott 1989, 179). Rytmien ja hoivan keskinäistä nivoutumista voidaan havainnollistaa musiikkitermein. Melodia ilman rytmiä ei olisi melodia lainkaan, vaan kaoottinen äänten rökkiö. Äänten väliset laadulliset kontrastit *erotavat* äänet toisistaan, kun taas rytmi *kytkee* äänet yhteen tietyllä tavalla ja näin toimii melodiaa kannattelevana *puitteena*. Jos tässä vertaamme vaihte-

levia *ääniä* vauvan vaihteleviin *affektiivisiin tiloihin* (esim. tarve, helpotus), ja vastaavasti *melodiaa* ajalliseen *olemassaolon tunteeseen*, voimme väittää, että kuten melodialla, myös olemassaolon tunteella on välttämättä rytmensä, jota ilman se ei hahmottuisi ajallisessa jatkuvuudessaan. Toisaalta rytmi on ontologisesti riippuvainen äänistä, jotka sen toimittavat; rytmillä ei ole tässä mielessä itsenäistä olemassaoloa. Voisimme tässä kohtaa leikkimielisesti lainata Kantia ja sanoa, että melodia ilman rytmiä on ”sokea” (ts. ilman järjestystä ja suuntaa) kun taas rytmi ilman ääniä olisi ”tyhjä” (ts. paikkamerkkien abstrakti järjestelmä).⁴ Myöskään olemassaolon tunnetta kannattelevalla rytmillä ei ole itsenäistä olemassaoloa: se ei ilmene hoivan jatkumosta erillisenä asiana vaan löytyy tarpeen ja tyydytyksen vaihtelusta – samaan tapaan kuin rytmi löytyy melodista.

Kuten lukija tässä kohtaa saattaa jo arvata, ehdotan, että vastaavassa mielessä ”isä” löytyy alun perin ”äidistä”. Hoivan jatkumo ja hoivan rytmi ovat *ontologisesti* yhtä alkuperäisiä, eli syntyvät yhtä aikaa (ks. Winnicott 1965, 60) – ne ovat alun perin yhtä, kuten näimme Platonin esittävän. Silti niiden välillä on silti tietty *ilmaantumisjärjestys*. Rytmi voidaan näet löytää vain jälkikäsitesti (*nachträglich, après coup*). Toisaalta heti sen löytyessä rytmi näyttäytyy kokonaisuutena. Musiikissa tämänhetkiset äänet hahmottuvat *jostain tulevana* ja *tiettyyn suuntaan etenevinä*, ja vastaavasti saavutettu tyydytys hahmottuu tarpeen taustaa vasten ja alkava tarve puolestaan tyydytykseen jo suuntautuneena (ks. Winnicott 1958, 184). Winnicott painottaa, että toisin kuin tarpeen tyydyttävä objekti, joka rytmisesti ilmaantuu ja häviää (ts. joka luodaan ja tuhotaan) ennen objektikonstanssia, isä hahmottuu ”hiukan myöhemmin” (Winnicott 1971, 191), mutta alusta asti ”kokonaisuutena” (*the father starts off whole*); sellaisena se tarjoaa lapselle ”ensimmäisen pilkahduksen integraatiosta ja yksilöllisestä koosteisuudesta” (*the first glimpse for the child of integration and of personal wholeness*) (Winnicott 1989, 243). Tässä olisi ehkä houkuttelevaa ajatella *kokonaista objektia* ja siten olettaa, että vasta konkreettinen isä

4 Puhtaan järjen kriitikissään (1781) Kant tunnetusti kirjoittaa, että ”Ajatukset ilman sisältöä ovat tyhjiä, intuitiot ilman käsitteitä ovat sokeita” (Kant 1998, A51/B76).

tarjoaa mallin lapsen yksilölliselle koosteisuudelle – näin Winnicottia näyttää tulkitsevan esimerkiksi Abram. Mutta kuten sanottu, ajallisesti jatkuvia ja siten kokonaisia objekteja kokeakseen lapsella olisi kuitenkin jo oltava kokemus jatkuvuudesta ja siten myös rytmistä. Väite, jonka mukaan objekti isä antaa mallin lapsen olemassaolon jatkuvuuden kokemukselle, on siten nähdäkseni ongelmallinen, suorastaan nurinkurinen: se olettaa jo sen, minkä se väittää selittävän. Sen sijaan näkisin, että lapsen ”ensi pilkahdus integraatiosta ja koosteisuudesta” nousee edellä mainitusta ”hoivan rytmistä”, joka ei edellytä konkreettisia isä tai isähahmoja, mutta joka ei toisaalta myöskään ole identtinen *hoivan jatkumon* kanssa. Se on hoivan jatkumoa kannatteleva rakenne.

Toisin kuin *tarpeen tyydyttävä objekti*, jota psyykkisesti luodaan ja tuhotaan uudelleen ja uudelleen, objektin luomisen ja tuhoamisen *rytmi* on jotain tuhoutumatonta. Itse asiassa paradoksaalisesti juuri objektin toistuva tuhoaminen, joka ylläpitää lapsen omnipotenssia, tulee vain *korostaneeksi* olemassaolon rytmin taipumatonta ja tuhoutumatonta luonnetta. Ja tuhoutumattomuudessaan rytmiä luonnehtii tietty ”toiseus” (Winnicott 1971, 125), joka herättää lapsen kiukun. Tähän liittyvä tuhoavuus ei ole vain tarpeen tyydyttämisen ”sivutuote” (Winnicott 1958, 210), kuten edellä, vaan *päämäärä itsessään*. Tätä on syytä katsoa hiukan lähemmin.

Toisin kuin ”objektiäiti”, jonka vauvan tarve psyykkisesti luo, tarpeen ja tyydytyksen ajallinen rytmi on jotain, minkä vauva *löytää*.⁵ Mutta koska hoivan rytmi kuitenkin läpäisee vauvan omaa olemassaolokokemusta ja toimii sen kannattelevana puitteena, niin suunnatessaan aggressionsa tähän ”ympäristölliseen rytmiin” (*environmental pattern*) (Winnicott 1989, 236) tuhoavuus suuntautuu samalla lapsen omaan *elämänrytmiin* (*life-pattern*), eli hän-

tä ajallisesti koossa pitävään ”elämänlinjaan” (*line of life*) (Winnicott 1989, 167, 259, 286; Winnicott 2016b, 232). Kun elämän rytmit – odotuksineen ja viiveineen – tulevat enenevästi tietoisiksi ja uhkaavat vauvan omnipotenssia, voi narsistisesti loukattu vauva pyrkiä palauttamaan saumattoman yhteyden tarpeen ja tyydytyksen välillä tuhoamalla erottavan ”viiveen” tai ”odotuksen” tiedostamattomassa fantasiassaan (Winnicott 1958, 131) – ja sitten protestoida kuuluvasti, kun ajallinen välimatka haluttuun tyydytykseen ei olekaan tuhoutunut. Esittäessään vastalauseen sille, että tyydytys ei saavu heti, vauvan voi siis tavallaan ajatella kapinoivan hänen omaa olemassaoloaan jäsentäviä rytmejä vastaan – esimerkiksi sitä vastaan, että aika väijäämättä ja hellittämättä erottaa nykyisyyden ja tulevaisuuden (so. tarpeen ja tyydytyksen) toisistaan. Vastaavasti parivuotiaan, seuraavana päivänä olevaa syntymäpäiväänsä kärsimättömästi odottavan lapsen voi esitetyn valossa sanoa pyrkivän tiedostamattaan kieltämään ajallinen etäisyys syntymäpäiväänsä – sillä mitä muuta ”kärsimätön odottaminen” on kuin ajallisen välimatkan tuhoamista tiedostamattomassa fantasiassa ja viipymistä tuon pyrkimyksen ja olemisen hellittämättömän rytmin välisessä jännitteessä. Kuten Winnicott kirjoittaa, psyykkisessä todellisuudessamme ”isä tulee alituisesti tapetuksi” (Winnicott 1958, 131; ks. myös Winnicott 1989, 120–121, 245). Vaikka tämän fantasian toteutuminen olisi ehkä narsistinen voitto, olisi se epäilemättä myös silkka katastrofi, koska se kohdistuu samalla lapsen *oman elämän* järjestykseen ja yhtenäisyyteen.

Vaikka rytmi (*pattern*) saa aluksi osakseen vihaa (Winnicott 2016a, 389), se myös enenevästi sisäistyy lapsen ”henkilökohtaisena rytminä” (*personal pattern*) (Winnicott 1965, 15, 25, 43, 212, 269; Winnicott 1971, 4; Winnicott 1989, 245). Tämä on lapselle eduksi ainakin kolmesta syystä. *Ensinnä-*

5 Tässä kohtaa saatettaisiin ehkä esittää seuraava vastalause: jos hoitaja on omistautunut tehtävänsä, niin eikö objektin ilmaantumisen ja häviämisen vaihtelu käytännössä määrity lapsen tarpeiden mukaan? Tämän vastaväitteen kumoo kuitenkin jo se, että hoiva ei ole koskaan täydellistä (Winnicott 1988, 79): rytmi ei ole koskaan täysin vauvan tarpeiden sanelemaa. Vastaväittäjä voisi kuitenkin vielä tarkentaa, että ehkäpä rytmi on vauvan ja tämän hoitajan dyadisesti aikaansaama asia – ja tässä kohtaa hän voisi viitata esimerkiksi Benjaminin mielenkiintoiseen teoriaan ”rytmisestä kolmannesta”, jotka vuorovaikutuksessa olevat osapuolet samaan aikaan luovat ja löytävät (Benjamin 2018, 30; Benjamin 2002, 49), Sternin ajatuksiin ”yhdessä luodusta” (co-created) asetelmasta (Stern 2004, 158, 173), tai Ogdenin kliiniseen ”analyttisen kolmannen” käsitteeseen (Ogden 1997, 719). Oli miten oli, tämä ei kuitenkaan haasta sitä seikkaa, että rytmi ei ole yksin vauvan luoma – seikka, joka käy ilmi yllätysten, odottamattomien tapahtumien, viivästysten ja muiden kokemuksellisten epäsuhtien myötä. Ja onhan toki niinkin, että vaikka vauva ruokittaisiin heti kun tällä on nälkä, ei vauva voi päättää milloin hänelle tulee nälkä – eikä näin ollen myöskään sitä, milloin tulee luoneeksi objektin.

kin, muodostamalla ”henkilökohtaisen odotusmallin” (*personal pattern of expectation*) (Winnicott 1988, 154; Winnicott 1964, 52) lapsi voi turvallisesti vaatia sitä mitä on odotettavissa ja pidättäytyä vaatimasta sitä mitä ei ole odotettavissa. Tämä auttaa lasta välttämään enimmäkseen kolhut omnipotenssilleen (ks. Winnicott 1988, 70). Toiseksi, rytmien taipumaton ja tuhoutumaton luonne mahdollistaa tuhofantasiat ilman pelkoa niiden toteutumisesta (ks. Abram 2022, 43). Vaikka tarpeen ja tyydytyksen – ja siten nykyisen ja tulevan – eriytyminen on lapselle narsistinen loukkaus, on se myös helpotus, koska onhan niinkin, että jos kaikki mitä toivoisimme tai kuvittelisimme välittömästi toteutuisi, olisivat nämä toiminnot hyvin riskialttiita. Lapsi oppii siten myös arvostamaan vaikkapa ”ruokailujen täsmällisyyttä” eli sitä, ”ettei häntä ruokita aina, kun hän haluaa” (Winnicott 1989, 114; ks. myös Winnicott 1989, 115, 285; Winnicott 1990, 99). Kolmanneksi, epämieluisien kokemusten ohella myös ajatus neutraalien ja nautinnollisten kokemusten ajallisesta rajallisuudesta on huojentava. Jopa selkeästi miellyttävät kokemukset, kuten ruokinta, voivat herättää uhkaavan tunteen hukkumisesta äidin kehoon (Salonen 2011, 86; Armellini 2001, 46), eräänlaisesta ”suljetusta dyadista” (Green 2018, 45) ja siten synnyttää lapsessa ”sanoinkuvaamatonta ahdistusta” (Winnicott 1958, 43; Winnicott 1965, 58, 120; Winnicott 1964, 23, 81; Winnicott 1989, 90). Jokseenkin hegeliläiseen tapaan Winnicott tiivistää: ”Lapsen on oltava tietoinen kehiksestä voidakseen tuntea itsensä vapaaksi” (Winnicott 1964, 227; Winnicott 1989, 285; Winnicott 1965, 34, 212).

Tarpeen ja tyydytyksen vaihtelusta alun perin löytyvä olemassaolon rytmi kerrostuu ja komplisoituu ajan myötä. Winnicott puhuu puitteista ja rytmeistä ”alitusisesti laajenevana kehänä” (*steadily widening circle*) (Winnicott 2006, 130), joka vähitellen leviää kattamaan lapsen koko sosiaalisen asetelman (Winnicott 1989, 286). Elintilansa konkreettisesti laajentuessa kehittyvän yksilön on sisäistettävä yhä uusia ”ympäristöllisiä rytmejä”, joista kullakin on oma assosiatiivinen jos/niin -logiikkansa: ”jos minulla on nälkä, minut ruokitaan”, ”jos meinaan kaa-tua, minut otetaan kiinni”, ”jos näytän piirrokseni, sitä arvostetaan”, ”jos pinnaan tunnilta, olen pulas-

sa” – ja niin edelleen. Ajallisesti kerrostuvat rytmit muodostavat lukemattomien rytmien päällekkäisen kudelman (*overlap of innumerable personal patterns*) (Winnicott 1965, 15). Tämä päällekkäisyys ei aina ole harmonista. Jännitteet erilaisten rytmien ja rytmikontekstien välillä ilmoittavat itsestään erityisesti murrosiässä, jolloin kehittyvä yksilö ”testaa” jo sisäistämiään rytmien kerrostumia – esimerkiksi kodin rytmit voivat olla jännitteisessä suhteessa kaveripiiriin rytmien tai koulumaailman rytmien kanssa – ”etsiessään tuota yhä laajenevaa kehystä, jonka prototyyppi on äidin [ts. tarpeet tyydyttävän hoitajan] sylissä” (Winnicott 1990, 107; ks. myös Winnicott 2006, 129–130). Winnicott havainnollistaa:

”Osaamme odottaa ahdistusta kaikissa niissä siirtymissä, joissa lapset ottavat etäisyyttä äitiin ja kotiin ja suuntaavat kohti maailmankansalaisuutta. Ja ahdistus voi ilmetä paluuna varhaislapsuuden rytmeihin (*patterns*), jotka armollisesti säilyvät tarjotakseen lohtua ja turvaa. Nämä mallit toimivat eräänlaisena sisäänrakennettuna psykoterapiana, joka säilyttää tehonsa siksi, että [sisäistetty] äiti on elossa ja saatavilla, ja koska hän jatkuvasti ylläpitää yhteyttä nykyhetken ja lapsen varhaisimpien kokemusten välillä, joiden jäänteitä nuo varhaislapsuuden rytmit ovat” (Winnicott 2006, 56).

Tähän tapaan olemisen rytmit hiljalleen laajenevat, ja rytmiä kehityksellisesti tarkastellen ”voidaan hahmottaa sarja – äidin keho, äidin syli, vanhempien suhde, koti, perhe, mukaan lukien serkut ja lähisukulaiset, koulu, paikkakunta poliisiase-mineen, maa lakeineen” (Winnicott 1958, 107; ks. myös Winnicott 1996, 244).

Olennaista on painottaa, että rytmien kasvamisen ja komplisoitumisen myötä myös tarpeet tyydyttävä objekti (siis Winnicottin termein ”äiti”) hahmottuu ei vain *rytmistä erillisenä* vaan myös *rytmille alistaisena*. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi voi suunnata aggressionsa heidän molempien elämää jäsentäviin rytmeihin ja näin suojella hoi-vaavaa objektia. Alussa hoitaja saa osakseen lapsen kiukun, ja rytmien eriytyminen ja vihan purkaminen siihen on hoitajalle ”merkittävä helpotus” (Winni-

cott 1964, 111). Mutta kyseinen eriytyminen myös suojelee lasta ”puhdistamalla” hänen suhteensa hoi-vaavaan objektiin (Reeves 2013, 372), ”vapauttamalla” rakkauden hoitajaan (Winnicott 1988, 54), ja näin ”pelastamalla” hyvän kehitysobjektin (Winnicott 1964, 115; vrt. Bion 1962, 10–11).

Annan esimerkin. 7-vuotias lapsi voi ajoittain syyttää vanhempiaan siitä, että joutuu menemään kouluun arkiamuksin, ja mahdollisesti kohdistaa tätä kiukkua myös opettajiinsa. Mutta jonkin ajan päästä hän alkaa tajuta, että tämä rutiini tai elämän rytmi ei ole hänen vanhempiansa eikä hänen opettajiensa keksintöä, vaan enemmänkin tuhoutumaton realiteetti, johon myös hänen vanhempansa ja opettajansa ovat aikoinaan joutuneet mukautumaan. Tämä oivallus auttaa lasta suuntaamaan kiukkunsa tuohon elämän realiteettiin sellaisena, jolloin se ei tarpeettomasti mutkista hänen suhdettaan tärkeisiin objekteihin. Sama näyttäisi toistuvan myös kliinisessä kontekstissa. Analyytikko voi pitkään joutua ottamaan vastaan vihaa, jonka oikea osoite olisi tosiasiaassa analyttinen asetelma ominaisine rytmeineen ja puitteineen – aivan kuin vaikkapa analyysiajan loppuminen tai viikonlopputauko olisi vain analyytikon ilkeä keksintö. On edistystä, kun nämä kaksi eriytyvät toisistaan ja analysandin aggressio suuntautuu itse asetelmaan, sen omaan rytmiin ja säännöstöön – johon myös analyytikko on sitoutunut. Sisäistettyään ajalliset raamit, analysandi oppii enenevästi ”käyttämään” rytmiä ja siten luomaan tilanteen omalla idiosynkraattisella tavallaan (Reeves 2013, 365; Winnicott 1987, 101).

Yllä esitetyn perusteella voimme vetää kaksi johtopäätöstä. *Yhtäältä* hoivan, kodin, koulun ja laajemmin yhteiskunnan *rytmittävä* – ja tässä mielessä ”paternaalinen” – *funktio* ei millään tavoin nojaa niiden ihmisten sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin, jotka mainittuja tahoja edustavat ja joiden toiminnassa nuo mainitut ”paternaaliset” piirteet toteutuvat. Vastaavasti analyttisen tilanteen *rytmi*, jonka analysandi hiljalleen sisäistää, ei ole millään tavalla riippuvainen analyytikon sukupuolesta tai tämän aikaisemmista objekti-identifikaatioista. Toki identifi-

kaatio tiettyihin isähahmoihin voi myös olla *mukana* tässä välittämisessä, mutta sillä ei voida perustella analyttisen asetelman ”paternaalista” luonnetta. Kuten yllä argumentoin, diakronisten objektien kokemus edellyttää olemassaolon tunnetta, jota puolestaan aina jo luonnehtii rytmi (*pattern*), eikä jaksottavan funktion ilmaantuminen siten voi nojata konkreettisiin paternaalisiin objekteihin. *Toisaalta* se konkreettiset tahot, joihin sisäistetty rytmi tulee ”normaalisti” projisoiduksi, ei ole etukäteen teleologisesti määrätty. Kun Abram väittää, että ”terveissä tapauksissa” (*in health*) lapsen elämään ilmaantuva ”kolmas” on lapsen isä (Abram 2022, 137), hän nähdäkseni esittää vain *yhden mahdollisen kehityskulun* (ks. Ogden 1989, 138; Winnicott 1989, 245), ja tulee perusteetta antaneeksi sille normatiivisen aseman.

Päätäntö

Olen tässä artikkelissa keskittynyt olemassaolon tunteen ajalliseen hahmottumiseen. Argumentoin, että sikäli kuin olemassaolon tunne saa alun perin hahmonsa tarpeen ja tyydytyksen vaihtelusta, sillä on alusta alkaen rytmi (*pattern*). Ajallisesti jatkuva olemassaolon tunne ilman tunnetta rytmistä on yhtä mahdoton ajatus kuin melodia ilman rytmiä. *Toisaalta hoivan jatkumo* (ts. ympäristöäidin ja objektiäidin vaihtelu) ja *hoivan rytmi* eivät ole yksi ja sama, eikä yksi voi myöskään korvata toista – kummatkin ovat välttämättömiä olemassaolon tunteen hahmottumiseksi, aivan kuten melodian tapauksessa. Analysoin rytmin ilmaantumista, eriytymistä, sisäistymistä ja projisoimista, ja painotin, että ontogeeninen järjestys on koetusta rytmistä (*pattern of mothering*) hiljalleen sisäistyvään jäsentävien piirteiden ”koosteseen” (*integrate*), ja vasta tästä konkreettisiin paternaalisiin objekteihin ja tahoihin, kuten isiin ja isähahmoihin – ei toisin päin. Jos tämä ontogeeninen järjestys jätetään huomiotta, syntyy helposti oletus, että vauvan kokemusta lähtökohtaisesti määrittävä rytmi – ”pat(t)ernaalinen” funktio – on teleologisesti kiinnitetty tiettyihin sosiaalisen ympäristön kohteisiin, ja vain ”odottaa löytämistään” näissä. Tällöin paternaalisten elementtien löytäminen *erilaisista* objekteista helposti jäsentyy poikkeavaksi,

epänormaaliksi tai jopa ”epäterveeksi”, kuten näimme Abramian vihjaavan. Sukupuolittuneiden metaforien käyttäminen on riskialtista erityisesti siitä syystä, että ne tapaavat totunnaistuuksaan ”konkretisoitua” (Enckell 2002, 15–16; Freud 1900, 619) – näin käy esimerkiksi silloin, kun puhe ”maternaalisesta” ja ”paternaalisesta” saa meidät ajattelemaan naisia ja miehiä. Tässä olen sen sijaan käsitellyt maternaalisia ja paternaalisia funktioita – en yksilöitä, joiden hoivatoiminta näitä funktioita ilmentää. Vastaavasti juuri esittämäni väite, jonka mukaan maternaaliset ja paternaaliset elementit ovat kummatkin välttämättömiä lapsen olemassaolon tunteen muodostamiseksi, on ymmärrettävä puhtaan descriptiivisenä huomiona, joka on erotettava normatiivisista ja kulttuurisidonnaisista pohdinnoista koskien sitä, minkälaisen yksilöiden odotetaan toteuttavan näitä piirteitä. Winnicottin teorian valossa voidaan sanoa, että sikäli kuin riittävän hyvä hoiva aina välttämättä sisältää molempia elementtejä (Winnicott 1971, 108), myös tiukka erottelu paternaalisten ja maternaalisten *hoitajien* välillä on aikansa elänyt idealisaatio.⁶

Lähteet

- Abram, J. (1996). *The language of Winnicott: A dictionary of Winnicott's use of words*. Routledge.
- Abram, J. (2022). *The surviving object: Psychoanalytic clinical essays on psychic survival-of-the-object*. Routledge.
- Abram, J., & Hinshelwood, R. (2018). *The clinical paradigms of Melanie Klein and Donald Winnicott: Comparisons and dialogues*. Routledge.
- Armellini, M. (2001). The father as function, environment and object. In L. Bertolini, A. Giannakoulas, F. Hernandez, & G. Molino (Eds.), *Squiggles and spaces: Revisiting the work of D. W. Winnicott* (Vol. 2). Wiley.
- Benjamin, J. (2002). The rhythm of recognition: Comments on the work of Louis Sander. *Psychoanalytic Dialogues*, 12(1), 43–53.
- Benjamin, J. (2018). *Beyond doer and done to: Recognition theory, intersubjectivity and the third*. Routledge.
- Bion, W. R. (2018a). Attention and interpretation: A scientific approach to insight in psychoanalysis and groups. In C. Mawson (Ed.), *The complete works of W. R. Bion* (Vol. 6, pp. 219–330). Routledge.
- Bion, W. R. (2018b). Second thoughts: Selected papers on psychoanalysis. In C. Mawson (Ed.), *The complete works of W. R. Bion* (Vol. 6, pp. 45–202). Routledge.
- Bollas, C. (2019). *Forces of destiny: Psychoanalysis and human idiom*. Routledge.
- Davis, M. (1993). Destruction as an achievement in the work of Winnicott. *Journal of the Squiggle Foundation*, 7, 85–92.
- Enckell, H. (2002). *Metaphor and the psychodynamic functions of the mind* (Doctoral dissertation, University of Eastern Finland).
- Formaini, H. (2005). Peering into one of Winnicott's "blank spots". *American Imago*, 61(4), 527–538.
- Freud, S. (1900). *The interpretation of dreams* (Standard Edition, Vol. 4, pp. ix–627).
- Freud, S. (1923). The ego and the id. *Standard Edition*, 19, 1–66.
- Freud, S. (1937). Analysis terminable and interminable. *Standard Edition*, 23, 209–254.
- Green, A. (2018). On thirdness. In J. Abram (Ed.), *André Green at the Squiggle Foundation*. Routledge.
- Houzel, D. (2023). Infantile autism: A pathology of otherness. In H. Levine & J. Santamaria (Eds.), *Autistic phenomena and unrepresented mental states: Explorations in the emergence of the self* (pp. 115–128). Phoenix.

⁶ Artikkelin pohjautuu *The Psychoanalytic Quarterly* -lehdessä (vol. 95, issue 1, 2026, s. 81–109) julkaistun artikkeliin ”Winnicott and the Pattern of Being”.

- Hrdy, S. B. (2009). *Mothers and others: The evolutionary origins of mutual understanding*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Kant, I. (1998). *Critique of pure reason* (P. Guyer & A. Wood, Eds. & Trans.). Cambridge University Press.
- Klein, M. (1932). The effects of early anxiety-situations on the sexual development of the boy. In *The psycho-analysis of children* (pp. 326–368).
- Laplanche, J. (1976). *Life and death in psychoanalysis*. Johns Hopkins University Press.
- Noel-Smith, K. (2016). *Freud on time and timelessness*. Palgrave Macmillan.
- Ogden, T. H. (1989). *The primitive edge of experience*. Karnac.
- Ogden, T. H. (1997). Reverie and metaphor: Some thoughts on how I work as a psychoanalyst. *International Journal of Psychoanalysis*, 78, 719–732.
- Ogden, T. H. (2001). *Conversations at the frontiers of dreaming*. Karnac.
- Pedder, J. (1996). Foreword to the first edition. In J. Abram, *The language of Winnicott: A dictionary of Winnicott's use of words* (pp. xxv–xxvi). Routledge.
- Reeves, C. (2013). On the margins: The role of father in Winnicott's writings. In J. Abram (Ed.), *Donald Winnicott today* (pp. 358–385). Routledge.
- Richards, V. (1997). Introduction: Papa versus Pooh. In V. Richards & G. Wilce (Eds.), *Fathers, families and the outside world* (pp. 1–8). Karnac.
- Roussillon, R. (2011). *Primitive agony and symbolization*. Routledge.
- Salonen, S. (1989). The restitution of primary identification in psychoanalysis. *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 12, 102–115.
- Salonen, S. (2011). The absent father in the transference: A case study of primary identification and psychic survival. *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 34, 85–94.
- Stern, D. N. (2004). *The present moment in psychotherapy and everyday life*. W. W. Norton.
- Taipale, J. (2021). The illusion of contact: Insights from Winnicott's 1952 letter to Klein. *International Journal of Psychoanalysis*, 102, 31–50.
- Taipale, J. (2023). Winnicott and the (un)integrated self. *International Journal of Psychoanalysis*, 104, 467–489.
- Tähkä, R. (2022). *Löytää ja tulla löydetäks. Itä-Suomen psykoterapiayhdistys*.
- Winnicott, D. W. (1958). *Through paediatrics to psychoanalysis: Collected papers*. Karnac.
- Winnicott, D. W. (1964). *The child, the family, and the outside world*. Penguin.
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational processes and the facilitating environment*. International Universities Press.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and reality*. Routledge.
- Winnicott, D. W. (1986). *Home is where we start from: Essays by a psychoanalyst* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Eds.). Penguin.
- Winnicott, D. W. (1987). *The spontaneous gesture: Selected letters of D. W. Winnicott* (R. Rodman, Ed.). Harvard University Press.
- Winnicott, D. W. (1988). *Human nature*. Free Association Books.
- Winnicott, D. W. (1989). *Psycho-analytic explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Eds.). Karnac.
- Winnicott, D. W. (1990). *Deprivation and delinquency*. Routledge.
- Winnicott, D. W. (1996). *Thinking about children*. Da Capo Press.
- Winnicott, D. W. (2006). *The family and individual development*. Routledge.
- Winnicott, D. W. (2016a). The child in the family group. In L. Caldwell & H. Robinson (Eds.), *The collected works of D. W. Winnicott* (Vol. 7, 1964–1966). Oxford University Press.
- Winnicott, D. W. (2016b). Communication between infant and mother, and mother and infant, compared and contrasted. In L. Caldwell & H. T. Robinson (Eds.), *The collected works of D. W. Winnicott* (Vol. 8, 1967–1968). Oxford University Press.
- Winnicott, D. W. (2016c). The first year of life: Modern views on the emotional development. In L. Caldwell & H. Robinson (Eds.), *The collected works of D. W. Winnicott* (Vol. 5, 1955–1959). Oxford University Press.

Joona Taipale
FT, yliopistonlehtori, dosentti
joona.h.taipale@jyu.fi